

Uz sākumlapu>Ģimenes lietas un mantojums>**Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības****Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības**

Zviedrija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Jēdziens “vecāku atbildība” cita starpā aptver tiesības un pienākumus saistībā ar bērna paša un viņa mantas aprūpi un ietver jautājumus, kas saistīti ar aizgādību pār bērnu, bērna dzīvesvietu, saskarsmi ar bērnu un aizbildnību.

Aizgādība attiecas uz juridisko atbildību par bērnu kā fizisku personu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir tiesības un pienākums pieņemt lēmumus personiskos jautājumos saistībā ar šo bērnu, piemēram, par to, kur bērns dzīvo un kuru skolu apmeklē. Persona, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir atbildīga par to, lai tiktu ievērotas šā bērna vajadzības attiecībā uz viņa aprūpi, drošību un labu audzināšanu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir pienākums arī nodrošināt, lai šis bērns saņemtu nepieciešamo uzraudzību, ņemot vērā viņa vecumu, attīstību un citus apstākļus, turklāt ir jāuzrauga, vai šis bērns saņem apmierinošu atbalstu un izglītību. Bērnām augot un attīstoties, personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir arvien vairāk jāņem vērā bērna personiskais viedoklis un vēlmes.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Parasti bērna likumiskie aizbildņi ir šā bērna vecāki vai viens no vecākiem. Ja bērna vecāki ir precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, viņiem automātiski ir uzticēta kopīga aizgādība. Ja vecāki apprecas vēlāk, viņi laulību rezultātā automātiski kļūst par kopīgiem aizgādniekiem. Ja bērna vecāki nav precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, aizgādība pār bērnu ir uzticēta mātei. Taču vecāki var vienkārši iegūt kopīgas aizgādības tiesības, veicot reģistrāciju. Arī vecāks, kam nav aizgādības tiesības, var vērsties tiesā, lai iegūtu kopīgas aizgādības tiesības vai atsevišķas aizgādības tiesības pār bērnu.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Noteiktos gadījumos aizgādības tiesības pār bērnu no bērna vecākiem vai viena no viņiem var nodot īpaši ieceltam aizbildnim. Šāda veida nodošana var kļūt būtiska, ja vecāks ir atzīts par vainīgu bērna ļaunprātīgā izmantošanā vai nevēlēties pret bērnu vai citādi nenodrošina bērna aprūpi, radot pastāvīgu risku bērna veselībai vai attīstībai. Nodošana var būt piemērots līdzeklis arī gadījumos, ja vienam vai abiem vecākiem ir pastāvīgi aizliegts īstenot aizgādību pār bērnu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāku laulība tiek šķirta, kopīgā aizgādība turpinās un tiesai par to nav jāpieņem atsevišķs lēmums laulības šķiršanas kontekstā. Ja kāds no vecākiem vēlas, lai tiktu mainīti aizgādības nosacījumi, viņiem ir jāpieprasa, lai kopīgā aizgādība tiktu atcelta.

Ja kāds no vecākiem vēlas aizgādības nosacījumu maiņu, aizgādības jautājumu var atrisināt tiesā. Pirms tiesā tiek ierosināta lieta par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmes tiesībām, bērna vecākiem jāpiedalās informatīvās pārrunās ar Sociālās labklājības pārvaldi (sk. arī 6. iedaļu).

Ja vecāki vienojas par izmaiņām, viņi var atrisināt šo jautājumu, noslēdzot vienošanos bez tiesas iesaistīšanās. Lai šāda vienošanās būtu spēkā, tā jāapstiprina Sociālās labklājības pārvaldē. Tas pats attiecas uz jautājumiem par to, ar kuru no vecākiem bērnam ir jādzīvo kopā un kā ir jāorganizē bērna saskarsme ar otru vecāku.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vienošanās ir jānoformē rakstiski, un abiem vecākiem tā ir jāparaksta. Turklāt tā ir jāapstiprina Sociālās labklājības pārvaldei tajā pašvaldībā, kurā bērns reģistrēts.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pašvaldībai ir pienākums ar Sociālās labklājības pārvaldes palīdzību piedāvāt vecākiem profesionālas mediācijas pakalpojumu, lai panāktu vienošanos jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi. Mediācija ir brīvprātīga. Tāpēc ir nepieciešams, lai abi vecāki kopīgi lūgtu to veikt. Ja vecāki var vienoties jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, viņi var parakstīt vienošanos, kurai — pēc tam, kad to būs apstiprinājusi Sociālās labklājības pārvalde, — būs tāds pats spēks kā tiesas lēmumam.

No 2022. gada 1. marta, lai vispār varētu vērsties tiesā, bērna vecākiem vispirms ir jāpiedalās informatīvajās pārrunās ar pašvaldību. Tas nozīmē, ka vecākiem vispirms ir jāvērsas pašvaldībā, lai mēģinātu atrisināt strīdu ar pašvaldības Sociālās labklājības pārvaldes (bieži vien nodaļas, kas zināma kā ģimenes tiesību nodaļa) palīdzību. Par to, lai šīs pārrunas varētu notikt, ir atbildīga tās pašvaldības Sociālās labklājības pārvalde, kurā bērns reģistrēts. Informatīvajās pārrunās vecāki saņem attiecīgu informāciju, kas paredzēta, lai rastu bērnam labāko risinājumu aizgādības, dzīvesvietas un saskarsmes jautājumos. Vecākiem sākumā tiek piedāvāta mediācija un, ja nepieciešams, tiek nodrošināts atbalsts un palīdzība citos veidos, kā arī dotas norādes par to. Pēc pārrunām tiek sagatavots atzinums, kuru izmanto, ja vecāki joprojām nav vienojušies un izvēlas vērsties tiesā. Ja pēc informatīvajām pārrunām vecāki vērsas tiesā, tiesa var noteikt, ka viņiem ir jāvērsas Sociālās labklājības pārvaldē, lai saņemtu mediācijas pakalpojumu, ja vien šāda mediācija iepriekš jau nav veikta un ja tiesa uzskata, ka ir iespējams panākt miermīlīgu risinājumu. Ja vecāki ir saņēmuši mediācijas pakalpojumu, bet vienošanos nav panākuši, arī tiesa var iecelt kādu personu mediācijas veikšanai starp vecākiem. Tiesai ir vispārējs pienākums censties panākt miermīlīgu risinājumu lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesa var lemt par (atsevišķu vai kopīgu) aizgādību, bērna dzīvesvietu (to, ar kuru no vecākiem bērnam jādzīvo, vai to, vai bērnam jādzīvo pārmaiņus pie abiem vecākiem) un saskarsmes tiesībām (bērna saskarsmes tiesībām ar to vecāku, ar kuru tas nedzīvo).

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecākiem, kam uzticēta atsevišķa aizgādība pār bērnu, ir tiesības vieniem pašiem pieņemt lēmumus par personiska rakstura jautājumiem saistībā ar bērnu. Personai, kurai uzticēta aizgādība pār bērnu, nav jākonsultējas ar otru vecāku un nav jāsaņem otra vecāka piekrišana šādos jautājumos. Taču bērnam ir tiesības sazināties ar otru vecāku un personai, kurai uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums nodrošināt minētās tiesības. Turklāt personai, kurai uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums sniegt informāciju otram vecākam, lai sekmētu saskarsmi ar bērnu.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Kopīgā aizgādība nozīmē, ka vecākiem ir kopīgi jāpieņem lēmumi par personiska rakstura jautājumiem, kas attiecas uz bērnu. Būtībā vecākiem ir jāvienojas par visiem jautājumiem, kas saistīti ar bērnu. Tomēr strīdus par jautājumiem, kas saistīti ar saskarsmi un bērna dzīvesvietu, var izšķirt tiesa (sk. iepriekš).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi, vecāks var vērsties ar prasību rajona tiesā (*tingsrätt*) pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās rajona tiesas, jurisdikcija ir Stokholmas Rajona tiesai (*Stockholms tingsrätt*). Jautājumus, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, var risināt arī laulības šķīršanas procesā.

Pavēstes pieprasījums ir jānoformē rakstiski, un pieteicējam vai tā pārstāvim tas ir jāparaksta personiski. Pieteikumā ir jānorāda informācija par attiecīgajām pusēm, konkrēts prasījums (t. i., kādu jautājumu tiesai lūdz izskatīt), prasības pamatinformācija, informācija par sniegtajiem pierādījumiem un to, kādam nolūkam katrs pierādījums ir paredzēts, kā arī informācija par apstākļiem, kas nosaka to, ka jurisdikcija ir konkrētajai tiesai. Attiecīgie rakstiskie pierādījumi ir jāiesniedz lūd ar pieteikumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt pašārtībā?

Lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir nediskrecionāras.

Kopumā lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir jāizskata nekavējoties. Tiesa var pieņemt pagaidu lēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi. Pagaidu lēmums var būt, piemēram, par to, kur bērnam ir jādzīvo strīda izšķiršanas laikā, un šis lēmums ir piemērojams, kamēr tiesa nav pieņēmusi nolēmumu, kas ir ieguvis juridisku spēku.

Lai arī nav īpašas oficiālas procedūras, kā var pašārtībā tādus jautājumus izskatīt, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, katrā lietā atsevišķi veic steidzamības novērtējumu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Vispārējais noteikums lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi paredz, ka katra puse sedz savus tiesāšanās izdevumus.

Ja ir izpildīti noteikti nosacījumi, var piešķirt juridisko palīdzību.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Rajona tiesas spriedumu vai nolēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi var pārsūdzēt apelācijas tiesā (*hovrätt*). Taču, lai apelācijas tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, vispirms ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

Apelācijas tiesas spriedumu vai nolēmumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā (*Högsta Domstolen*). Lai Augstākā tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ir iespējams panākt, lai spriedumi, nolēmumi vai vienošanās par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi tiktu izpildīti. Izpildi pieprasa rajona tiesā pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās tiesas, izpildes lietu izskata Stokholmas Rajona tiesa.

Rajona tiesa var pieņemt lēmumus par dažādiem pasākumiem. Pirmkārt, tiesa parasti centīsies panākt, lai bērns tiktu nodots brīvprātīgi. Ja tas nav iespējams, tiesa var galu galā izlemt, ar kādiem nosacījumiem tiek piespriests naudas sods vai bērns ir jāatgūst. Naudas soda piespriešana ar nosacījumiem nozīmē, ka personai, kura rūpējas par bērnu, tiek piedraudēts uzlikt lielu naudas sodu, ja tā nenodod bērnu. Bērna atgūšana ir ļoti neparasts pasākums, kuru pieņem tikai tad, ja situāciju nav iespējams atrisināt citādi, kā arī lai novērstu iespēju, ka bērnam tiek nodarīts nopietns kaitējums. Šā pasākuma ietvaros policija atgūst bērnu un nodod viņu personai, kurai ir aizgādības tiesības.

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Noteiktos gadījumos piemēro regulu "Brisele II". To nolēmumu gadījumā, uz kuriem attiecas regula, no sākuma nolēmums tiek atzīts un, ja vajadzīgs, ir izpildāms bez īpašas procedūras.

Citos gadījumos — valstīs, kas ir pievienojušās Eiropas 1980. gada konvencijai un Hāgas 1996. gada konvencijai, — piemēro minētās konvencijas. Saskaņā ar Eiropas 1980. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz rajona tiesā pēc bērna domicila. Saskaņā ar Hāgas 1996. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz rajona tiesā.

Attiecībā uz nolēmumiem, kas tiek vai tika pasludināti par izpildāmiem Zviedrijā, var iesniegt izpildāmības pieteikumu (sk. 15. lapa).

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu un izpildi vecāku atbildības lietā, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Noteiktos gadījumos piemēro regulu "Brisele II". To nolēmumu gadījumā, uz kuriem attiecas regula, no sākuma nolēmums tiek atzīts un, ja vajadzīgs, ir izpildāms bez īpašas procedūras. Tomēr Zviedrijā ir iespēja iesniegt pieteikumu, lai ārvalstīs pieņemts nolēmums netiktu atzīts vai izpildīts Zviedrijā. Pastāv arī iespēja iesniegt pieteikumu, lai tiktu pasludināts, ka nav pamata atteikt ārvalstīs pieņemta nolēmuma atzīšanu. Šo pieteikumu iesniedz rajona tiesā. Rajona tiesa nolēmumu jautājumā par atzīšanas vai izpildes atteikumu saskaņā ar regulu "Brisele II" var pārsūdzēt apelācijas tiesā, kuras nolēmumu savukārt var pārsūdzēt Augstākajā tiesā.

Gadījumos, kad rodas minētais jautājums, var celt arī iebildumus par to, ka nolēmums nav piemērojams vai nav izpildāms.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Principā piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā bērnam ir domicils.

Šī lapa ir daļa no tīmekļvietnes [Tava Eiropa](#).

Mēs labprāt uzzinātu jūsu [atsauksmes](#) par sniegtās informācijas lietderību.

This webpage is part of an EU quality network

Lapa atjaunināta: 03/04/2023

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.